

ANKARA VOSVOS DAYANIŞMA DERNEĞİ'NİN FOLKLOR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

The study of Ankara Vosvos Mutual Benefit Association
in terms of folklore

Sibel KESKİN*

ÖZET

Bu yazıda, on dokuzuncu yüzyıl araştırmacılarının ve Alan Dundes'in "halk" kavramını nasıl tanımladıkları, "halk"ın kim olduğu sorusuna verdikleri cevaplar ve "folklor" teriminin ne olduğu hakkında bilgi verdikleri sonra Ankara Vosvos Dayanışma Derneği'nin kültürel bir grup olduğunun ispatına çalışılacaktır. Aynı zamanda derneğin, kendi içinde yarattığı folklor da ele alınacaktır. Vosvos severlerin kendi aralarında kullandıkları özlü sözler, atasözleri, çocuklarına söyledikleri nimniler ve elbette ki arabalarına verdikleri öneme değinilecektir. Son derece zengin folklor türünlerine sahip olan dernek Türkiye'deki tek Vosvos Derneği değildir. Pek çok şehirde kurulmuş farklı farklı Vosvos dayanışma dernekleri bulunmaktadır. Tüm derneklerin ortak noktası Vosvosun onlar için sadece bir araba değil adeta bir yaşam tarzı haline gelmiş olmasıdır. Ancak bu makale sadece Ankara Vosvos Dayanışma Derneği ile sınırlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Vosvos severler, halk, folklor, dernek.

ABSTRACT

This article deals with the definitions of the term "folk" made by Alan Dundes and the researchers of the 19th century and their answers to the question of "Who is the folk?" upon giving some general information about the term 'folk'. The paper tries to prove that Ankara Vosvos Mutual Benefit Association is a cultural club. It also discusses the folklore that this association has created by itself. During the study, some sayings that the members of Vosvos Fun Club use among themselves, certain lullabies that they sing for their children, and of course the importance that they give to their cars are mentioned. This association having rich sources of folklore items is not the only one, in regards of Vosvos, in Turkey. There are many different Vosvos mutual benefit associations in different cities. The common approach of all these associations is that Vosvos is not only a car for them but also a life style indeed. However, this article is limited to Ankara Vosvos Mutual Benefit Association.

Key Words

Members of Vosvos Fun Club, Folk, Folklore, Association

Alan Dundes'a ait olan ve Metin Ekici tarafından Türkçe'ye aktarılan "Halk Kimdir" makalesinde halk terimi ile ilgili şu bilgilere yer verilmektedir: "Halk teriminin on dokuzuncu yüzyıldaki çeşitli kullanımlarında görülen çok ciddi problem, bu terimin kaçınılmaz olarak *bağımsız bir yapıdan ziyade bağımlı bir yapı* olarak tarif edilmiş olması gerçeği altında yatar. Başka bir ifadeyle, halk daha başka kümelerde oluşan gruplara tezat olarak tarif edilmiştir. Halk aşağı tabakayı oluşturan, genel nüfus içinde bir sürü, bayağı ve kaba bir grup ve aynı toplumun seçkin tabakası

(elite) ile tezat teşkil eden bir insan grubu olarak düşünülmüştür. Halk bir taraftan "medeniyetle" tezat olarak ele alınırken, yani halk medenileşmesi bir toplumda, medenileşmemiş bir unsur olarak kabul edilirken, diğer taraftan da *vahşi (savage) veya ilkel toplum (primitive society)* diye adlandırılan ve *gelişme (evolution)* basamaklarından daha aşağıda kabul edilen bir grupta da tezat olarak kabul edilmiştir".

Ekici'nin çevirisini yaptığı makalede Dundes "halk"ı şöyle tanımlamaktadır: "Halk terimi en azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan

* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Yüksek Lisans Öğrencisi

grubunu ifade eder. Bu grubu birbirine bağlayan faktörün ortak bir meslek, dil veya din olabilir ne olduğu önemli değildir. Bundan daha önemli olan ise, herhangi bir sebebe bağlı olarak oluşan grubun kendisine ait olduğunu kabul ettiği geleneklere sahip olmasıdır”.

Ankara Vosvos Dayanışma Derneği, birden fazla insanın “vosvos sevgisi” ile bir araya gelerek kurdukları bir toplumdur. Birden fazla oluşları ve ortak bir noktalarının (vosvosları) olması açısından bakıldığında Dundes’ın “halk” tarifine uymaktadırlar. Yani ondokuzuncu yüzyıl araştırmacılarının “halk”ın okuyamaz olmayan, ilkelerle seçkin grup arasında yer alan cahiller olduğunu savunmalarının yanlışlığı bir kez daha vurgulanmış olmaktadır. Çünkü “halk” kavramına uyum gösteren dernek, tamamen okur-yazar olan, köyde değil kentte yaşayan insanların oluşturdukları bir dernektir.

Ankara Vosvos Dayanışma Derneği’nin buluşma noktası olan vosvoslar, Adolf Hitler tarafından tasarlanmış ve birer savaş aracı olarak üretilmişlerdir. Özenle tasarlanmış olan bu araçlar en belirgin özellikleri son derece dayanıklı olmalarıdır. Vosvoslar, sağlam oluşlarını üretim sebeplerine borçludurlar. Savaş aracı olmaları münasebetiyle, çok yaşlı olmalarına rağmen halen dayanıklı olma özelliklerini korumaktadırlar. Bu kadar tercih edilmelerinde de elbette bu özelliklerinin payı büyüktür.

Kültürel bir grup olduğu açıkça görülen Ankara Vosvos Dayanışma Derneği 1996 yılında kurulmuştur. 1993’te sadece bir fan club iken 1996 yılında bir dernek haline getirilmiştir. Derneğin kurucu üyeleri Hüseyin Hami Gerçek, Deniz Mehlika Özbay, Nilgün Hafizoğulları, Ayşe Gülden Hasutlu, Zühre Çelimli, Münevver Yeşil ve Ergün Açıkgöz’dür. Varolan fan club’ün dernek haline getirilmesi kararı adı geçen 7 kişi tarafından bir akşam toplantısında verilmiştir. Daha sonraları dernek toplantılarına yi-

ne dernek üyelerinin evlerinde yapılmaya devam edilmiştir. Derneğin en ilginç tarafı kurulduğu yıldan yani 1996’dan bu yana belli bir yerinin olmayışı. Toplantılar o günden bugüne ya kiralanılan bir mekânda ya da kararlaştırılan herhangi bir piknik alanında yapılmamıştır. Son bir aydır ise Ankara’da Mühye Köyü civarında bir yer kiralanmış ve burası lokal olarak kullanılmaya başlanmıştır. Derneğin bugünkü üye sayısı ise 106 kişiden oluşmaktadır.

Derneğin kendine has sloganlarının, kurallarının, geleneksel yarışmalarının, gezilerinin, bulmacalarının, inanışlarının, ninnilerinin...vs. olması bir folklor oluşturduklarının kanıtıdır. Bu bilgilerden sonra artık derneğin folklorik yapısı hakkında bilgi vermeye başlayabiliriz.

Vosvosseverlerin en çok önemstedikleri, olmazsa olmaz dedikleri konu Atatürk sevgisidir. Ulu önder hakkında ileri geri konuşan hiç kimseyi derneklerine almayacaklarını aynı zamanda bu tarz bir söylemde bulunan üyeleri de derhal dernekten atacaklarını söylemektedirler. Bunun dışındaki diğer özelliklerini de şu şekilde sıralamışlardır:

1. Özgürlüktür.
2. Dayanışmacıdır.
3. Barış severdir.
4. Çevrecidir.
5. Toplumsal olaylara karşı duyarlıdır.
6. Aşka inanır.
7. Yardımseverdir.
8. Hfımanisttir.
9. Tutkuludur.
10. Kararlıdır.
11. Sosyaldir.

Vosvosseverler, siteleri olan vosvos.net’te sitelerini dolayısıyla kendilerini tarif eden bir takım sloganlar kullanmışlardır. Bu sloganlardan elde edebildiklerimiz ise şöyledir:

- Vosvosunu sokağa park ettikten sonra evin kapısına kadar defalarca dönüp arkasına bakanların sitesi.

- Vosvosuyla sohbet edenlerin sitesi.
- Her gördüğü vosvosun fotoğrafını çekenlerin sitesi.
- Saygı, sevgi ve beraberliğin değerini bilenlerin sitesi.
- Üstüne başına giysi alacağına vosvosuna yedek parça alanların sitesi.
- Kırmızı ışıkta beklerken burnunu karıştırmayanların sitesi.
- Vosvosundan ayrıldığına pişman olanların sitesi.
- Vosvosunda sorun olmasa da ustasına uğrayanların sitesi.
- İki vosvossever göreceğim diye atlerce vosvos kullananların sitesi.
- Vosvosu olmasa da yanlarından geçtikleri her vos'u uzun uzun inceleyenlerin sitesi.
- Mümkün olsa vosvoslarını evlerinin salonuna park edeceklerin sitesi.
- Trafikte karşılaşınca birbirlerine selam verenlerin sitesi.
- Kır yollarında teybi kapatıp motorun sesini dinleyenlerin sitesi: Vosvos.net.
- Vosvosunu hurdaya ayırmaya kıyamayanların sitesi.
- Atasözü sevenlerin sitesi: vosvos.net.
- Gecenin bir yarısında etraf olabildiğince ıssız bile olsa kırmızı ışıkta duranların sitesi.
- Vosvoslarını, "vosvos" diye değil, isimleri ile çağırانların sitesi.
- Bir yere varıp park ederken vosvosuna teşekkür edenlerin sitesi.

Yukarıda saydığımız sloganlar dışında bir de atasözü olarak kullandıkları ancak "özlü söz" kapsamına dahil etmenin daha doğru olacağı cümleler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları var olan atasözlerini kendilerine göre değiştirerek oluşturdukları sözlerdir. Bazıları ise tamamen özgün olarak yarattıkları cümlelerdir.

- Vosvos sahipleri bir tek şeyden emindirler: Eğer "o"nu sever ve iyi

davranırlarsa, "o" hiçbir zaman ihanet etmeyecektir.

- Tek bir Ladybug ormanda dört bus gücündedir.
- Vosvosun olduğu yerde mutlaka mizah vardır.
- Vosvos.net: Vosvosların Kardeşliği.
- Başkanı, yazmanı, saymanı, organizatörü olmayan kulp: vosvos.net.
- Vosvos sahipsiz; sahibi de vosdostsuz olmaz.
- Sakla yağın gelir zamanı...
- Yağın vosvosuna göre uzat.

Her vosvosun bir ruhunun olduğuna inanan vosvosseverler, bu ruhu arabaya veren şeyin ne şekli ne boyası ne de motoru olduğu konusunda hemfikirler. Onlara göre arabaya bu ruhu veren vosvosunun kendisidir. Vosvoscu hangi ruh halinde ise ve arabasını ne kadar önemerse vosvosun aynı duyguları yaşayacağına inanmaktadırlar. Bu durum Halk Edebiyatı anlatılarındaki kahraman ve atı bütünü akla getirmektedir. Kahraman atına ne kadar değer veriyorsa ve onunla ne kadar özdeşleşiyorsa vosvoscular da arabaları ile o derece bütünleşmektedirler.

Vosvosseverler, vosvos sevgisinin genetik olduğuna inanmaktadırlar. Öyle ki bu sevginin babadan oğula geçtiği söylenmektedir. Aynı zamanda vosvos sevgisinin bir hastalık olduğu ve bir kez vosvos kullanmaya başlayan kişinin bir daha başka araba kullanamayacağını belirtmektedirler. Ayrıca vosvosun sadece alınacağını asla satılmayacağını, "satmak" ibaresinin vosvosa yapılmış bir hakaret olduğunu ifade etmektedirler. Kişi vosvosunu alır ama satmaz, bir başkası da gelip ondan alır. Yani sadece alm vardır asla satma işleminin adı kullanılmaz.

Birbirlerini hiç tanınmasalar bile tüm vosvoscuların birbirlerine gizli bir bağ ile bağlı olduklarını düşünmektedirler. Bu sebeple de âdet diyebileceğimiz davranış kalıpları sergilemektedirler.

Yolda bir vosvos görünce korna çalmak, selektör yapmak, el sallamak, zorda kalan bir vosvoscuya çok acil işi olsa da durup yardım etmek, yoldaki su dolu çukurlara asla girmek... vs. Bu tarz davranışlar her vosvosunun yapması gerektiği, zorunlu olduğu davranışlar değildir. Ancak zorunluluk olmadığı halde yapıyor olması bu davranışları birer âdet haline getirmiştir.

Vosvosseverlerin bir kuralı vardır. Hepsinin mutlaka birden fazla "tosbağa"larının olması. Vosvoscuların hepsinde ya bir tane daha vosvos almak, ya arabalarına oyuncak bir tosbağa takmak veyahut da bir kaplumbağa beslemek bir gelenek haline gelmiştir. Vosvos sevgisi o kadar kesif bir haldedir ki bazı vosvosseverler evlerini tamamen vosvos süs eşyaları ile donatmış durumdadırlar.

Vosvoslarına çocuklarıymış gibi özen gösteren vosvoscuların bir de ninnilerinin olması şaşılacak bir durum değil elbette ki. Öyle çok severler ki vosvoslarını akıllarından bir dakika bile çıkaramazlar. Çocuklarını uyutmak için ninni söylediklerinde bile. Vosvosseverlerden Sebo rumuzlu bir kişinin bir şarkıya uyarlanmış olduğu ninnide "Hüda'ya" kelimesi "Hüdayi" şeklinde kullanılmış ve bu kelime aynı zamanda vosvosuna da isim olmuştur. Ninni şöyledir:

Narıldere sanayii
Bu bir vosvos vallahi
Terkedilmiş Hüdayi
Söyletmen beni ağılatman beni kahretmen beni
Ustalar ustalar

Çamurluğu ezilmiş
Taban sacı delinmiş
Marşipiyeli düşmüş
Söyletmen beni ağılatman beni inletmen beni
Ustalar ustalar

Filitresi kirlenmiş
Karbiraör kırılmış
Bujileri ıslanmış
Söyletmen beni ağılatman beni inletmen beni
Ustalar ustalar

Yağ karteli kırılmış
Manifoltu delinmiş
Dinamosu eğilmiş
Söyletmen beni ağılatman beni inletmen beni
Ustalar ustalar

Lastikleri yarılmış
Cant kapağı tek kalmış
İstepnesi yok olmuş
Ağılatman beni inletmen beni söyletmen beni
Ustalar ustalar

Farları yere düşmüş
Tek tamponu kararmış
Kapıları paslanmış
Söyletmen beni ağılatman beni inletmen beni
Ustalar ustalar

Koltukları eskimış
Tavanları delinmiş
Taban halı erimiş
Söyletmen beni ağılatman beni inletmen beni
Ustalar ustalar

Cem ağlar bu gidişe
Öfkelenir Nuriş'e
Bari başka yere işe
Söyletmen beni sövdürmen beni delletmen beni
Ustalar ustalar...

Vosvoslarının canlı olduklarına inandıkları için tüm vosvosseverler arabalarına mutlaka bir isim vermişlerdir. Araçlara verilen adlar, sahiplerinin arabaya bakış açıları sayesinde belirlenmiş ve cinsiyetlerine göre değişim göstermişlerdir. Ancak çoğunlukla arabasının renginden veya sevdiği bir kişiden etkilenecek arabasına isim verebilmektedir. Örneğin "Bağımsız Tosbağa" dergisinde Şafak Mahmutyazıcıoğlu ile yapılan söyleşide kendisine arabasının adı ve neden bu adı koyduğu sorulmuştur. Arabasının adının "Fayye" olduğunu söylerken sebebini şöyle açıklamıştır: "Fayye, Fahriye'nin Rize'de hızlı bir biçimde söyleniş hali yani babaanneme arkadaşları hep Fayye derlerdi, daha sonra ben babaannemin yanında büyüdüm ve haliyle ben de ona Fayye diye hitap ettim. Fayye benim için çok özel bir isimdir". Renklerine göre de isim verilen vosvoslar kırmızı iseler domates, turuncu ise portakal, yeşil ise fıstık... gibi isimler alabilmektedirler.

İsimler konusunda aldığım maillerden elde ettiğim bilgilere göre Kartanesi, Herbie, Okşan, Ferdinand, Düş, Firuze, Koala, Pathcan, Bızdık, Bombeli, Buddy, Kirli, Lucifer, Koç ve Gonzo arabalara verilmiş diğer isimler arasındadır. Verilen tüm isimlerin her birinin ilginç öyküleri bulunmaktadır. Mesela Mehmet Cantekinler arabasına “Düş” ismini vermesinin nedenini şöyle açıklamaktadır: “Evlilik günümüzde, bize eşlik etmesini hayal ettiğimiz kırmızı bir vosvosumuz vardı. Onu süsleyip içerisine binip düğün mekanına gelecektik. Ve bir gün o vosvosa sahip olduk. İsmi vosvosu almadan önce belirlemiştik. Düşümüzle çok güzel günler geçirdik. Hayallerimiz süsledi. Vazifesini mutlu yuvamızı kurarken kendini feda ederek tamamladı. Şu anda düşümüz evimizin çeşitli yerlerinde bize göz kırpmaktadır”. Nevzat Adıgüzel de arabasına “Firuze” adını koymasının gerekçesini şöyle açıklamıştır: “Onun adı Firuze. Tıpkı Sezen Aksu’nun şarkısındaki Firuze gibi...Çok kötü kullanılmaktan ötürü çok acı çekmiş, itilmiş, kakılmış ve bir kenara atılmış. Hüzünlü hüzünlü ağlarken buldum onu. Elinden tutup çıkarttım o hayatı. Şimdi yoğun bakımda. Tüm gücünü toplayıp yeniden hayata dönecek ve ona bakan yüzlerin gülümsemesini birlikte izleyeceğiz bir ömür boyu...”. Yalnız yaşadığı ve her şeyini sadece vosvosu ile paylaştığı için “Buddy” ismini verenler, arabasının rengi patlıcan moru olduğu için “Pathcan” adını koyanlar..Sebepler her ne olursa olsun her vosvoscu arabasına bir isim koymaktan geri kalmamıştır.

“Sosyal çevre, kültürel davranış, retoriğe ait durum ve şahsi kabiliyet değişkendir ve bunlar sözlü, müzige ait veya plastik sanatlarla ait bir türünün nihai şeklinde, metninde ve yapısında açık farklılıklar meydana getirirler. Çocuklar veya yetişkinler, erkekler veya kadınlar, normal, düzenli bir toplum veya kazara bir araya gelmiş bir grup olsun, dinleyi-

cinin kendisi folklor türünün şeklini ve sunuluş tarzını etkiler” (Amos, 1972, çev: Metin Ekici). Buna göre sosyal çevresi vosvosseverlerden oluşan Sebo rumuzlu kişinin tamamen sosyal çevresi ile alakalı olarak yazdığı şiirini kendi şahsi kabiliyeti ile ortaya çıkarmış olması doğaldır. Bu şiir aynı zamanda Vosvos Derneğinin bir nevi tarihçesi gibidir. Sebo rumuzlu kişinin 09.01.2001’de internette yayımlanan şiiri şöyledir:

Daha dün başlangıç çizgisindeydik...
Mailler chatler...
Ev toplantıları, geziler...
Derken...
100’ü aşkın vosvossever...

Daha dün,
Vosvoslarımızın içinde,
Tabelalarında “dostluk”, “arkadaşlık”, “sevgi”, “paylaşım” yazan,
İki yan yeşilin tonlarıyla gölgelemiş,
O eski arnavut kaldırımlı caddeleri ararken;

Aynı demliğin çayım yudumlar,
Aynı kaseye kaşık sallar,
Aynı melodiyi mırıldanırken bulduk kendimizi...
Ve belki bir gün,
Aynı ipte kurutacağız çamaşırlarımızı...

Vosvos.net’i yaşama geçirirken,
“Vosvosseverlerin (ve vosvosseverleri sevenlerin) buluşma noktası”
Olmaktı hedefimiz...

Ve elbet biliyorduk,
Ortak noktamız salt vosvos değildi...
Asıl,
Bizi vosvosa yönelten “yaşama bakışımız” ortak olduğu şimdi
Birlikte olmak istediğimiz...

Mail list’te yaptığımız ninni anketimizde,
“neden vosvos?” sorusunun yanıtlarının da ortaya koyduğu gibi:
“Vosvos bir yaşam tarzı”ydı...

Ve bizler, bu yaşam tarzını benimseyenler,
Modern çağın “kimliksizleştirdikleri”ne inat,
Çarkların gürtültüsünü korna sesimizle bastırıp,
Çığalıyoruz birlikteliğimizi...

Bir bahar sabahı vosvos.net’ten taşıp,
Yüzlerce vosvos,
Gökkuşuğu gibi açık Çatıldere’ye,
Taçlandıracağız dostluğumuzu, şenliğimizi...

Ankara Vosvos Dayanışma Derneği iki ayda bir "Bağımsız Tosbağa" adlı bir dergi yayımlamaktadır. Derginin herkes tarafından okunabilmesi ve vosvos sevgisinin kavranması için dergi ücretsiz olarak verilmektedir. Vosvoscular çıkardıkları bu dergi için "bedava" yerine "beleş" kelimesini kullanmaktadırlar. Nitekim derginin üzerinde de "Beleş Dergisi" ibaresi yer almaktadır.

Dergilerin son sayfalarında genellikle bilmece-bulmaca başlığı altında dergi okurlarının vosvos hakkında ne kadar şey bildikleri test edilmektedir. Cevaplarının tüm vosvoscular tarafından bilinmesi gerektiği düşünülen soruların oluşturduğu bulmaca ödüllüdür. İşte bu sorulardan bazıları;

-Volkswagen'in hava soğutmalı araçları ile elde ettiği en iyi resmî ralli sonucu olan: genel toplamda ikinci olarak tanımlanan, İngiltere'de yapılan yarışın adı, tarihi, aracı modeli tam olarak nedir?

-Merkezi Hamburg'ta bulunan ve Volkswagen'in üretimini komisyon almadan onayladığı firma ve aracın adı nedir?

-1970 yılından itibaren hava soğutmalı Volkswagen'lerin doğum günlerini (ay, hafta, gün olarak) ve orjinal fabrika renklerini nasıl öğreniriz?

Vosvosseverler, ilkinin 2005 yılında yaptıkları ve artık gelenekleşirmeyi planladıkları "Özel Koşullu Antalya Vosvos Rallisini"nin ikincisini de 30 Nisan 2006 yılında gerçekleştirmişlerdir. Yarışmanın kuralları son derece ilginçtir. Bu rallide hız, hedefe önce ulaşmak önemsenmemektedir. Önemli olan sadece dikkat ve hoşgörü... Start yerinin belli olmasına rağmen bitiş noktasını kimse bilmemektedir. Dernek yarışmanın amacını şöyle belirtmektedir: "Vosvosseverleri, dikkat ve becerilerini vosvosları ile birlikte kullanmalarına olanak verecek bir yarışmada bir araya getirmek." (www.vosvos.net).

Bulmacalarından, inanışlarından, ninnilerinden, özltü sözlerinden, sloganlarından ve geleneksel yarışmalarından söz ettiğimiz derneğin son olarak da her yıl geleneksel olarak yaptığı bir şenlikten bahsedelim. Ankara Vosvos Dayanışma Derneği Ordu iline her yıl temmuz ayında bir gezi düzenlemektedir. Tam 12 yıldır devam eden ve Enis Ayar tarafından organize edilen gezi "Ordu Şenliği" adını taşımaktadır. Ancak 12 yıldır devam eden bu gelenek bu yıldan itibaren son bulmuş ve Ankara Vosvos Derneği bundan sonra her yıl başka bir yere geziye gitmeye karar vermiştir.

Savaş amaçlı üretilmiş bu araçlar, amaçlarının çok dışında bir misyon yüklenerek; belli bir kitleyi bir araya getirmiş ve onların kendilerine özgün bir takım davranış kalıpları oluşturması ile bir halkbilimi çalışmasına malzeme olmuşlardır. Ankara Vosvos Dayanışma Derneği de bu sebeple yazımıza konu olmuştur.

Kaynakça

1. EKİCİ, Metin (Çev)- Alan DUNDES 1980, "Halk Kimdir", Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar, Millî Folklor Yayınları, Ankara, 2003.
2. EKİCİ, Metin (Çev)- Ben AMOS 1972, "Şartlar ve Çevre İçinde Folklorun Bir Tanımına Doğru", Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar, Millî Folklor Yayınları, Ankara, 2003.
3. www.vosvos.net
4. UNERİ, Sencer, "Bilinmeyen Yönleriyle Kısa Volkswagen Tarihi ve Halk Aracı- "Savaş Aracı" Gerçeği", Bağımsız Tosbağa Beleş Dergisi, Renk Matbaası, s. 6, 2004.
5. "Pavye", Bağımsız Tosbağa Beleş Dergisi, Renk Matbaası, s. 11, 2005.

Kaynak Kişiler

1. Tahsin İşıldak, Ankara-1966 doğumlu, memur, lise mezunu, Ankara'da oturmaktadır.
2. Bir diğer kaynak kişi bilgilerinin verilmesini istemiştir.